

Зміст

Слово до вчителя	5
Сертифікація педагогічних працівників: мета, етапи, терміни, алгоритм дій	6
Розділ I Оцінювання фахових знань і вмінь учасників сертифікації шляхом тестування	9
Вступ. Що таке «незалежне тестування учасників сертифікації»?	9
1. Планування та організація освітнього процесу	10
1.1. Мета і завдання освітнього процесу	10
1.2. Нормативно-правова база організації освітнього процесу в початковій школі	19
1.3. Робота з інформацією та інформаційними джерелами	22
1.4. Планування освітнього процесу	24
2. Забезпечення та підтримка навчання, виховання і розвитку учнів	32
2.1. Сучасні технології навчання в початковій школі	32
2.2. Педагогіка партнерства	62
2.3. Робота з батьками (іншими законними представниками)	64
2.4. Педагогічна діагностика	65
2.5. Про академічну доброчесність	78
3. Створення освітнього середовища	80
3.1. Здоров'язберезувальне освітнє середовище	80
3.2. Змістове наповнення освітнього середовища	92
3.3. Цифрове середовище	95
3.4. Інклюзивна освіта, діти з особливими освітніми потребами	97
Поради психолога	104

Розділ II

Самооцінювання учасником сертифікації власної педагогічної майстерності	107
4. Психолого-педагогічні аспекти самооцінювання педагога	107
5. Процедура проведення другого етапу сертифікації — самооцінювання	109
6. Особливості підготовки до анкетування	111
Поради психолога	113

Розділ III

Вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації	116
7. Експертне оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації	116
8. Алгоритм підготовки до вивчення практичного досвіду	118
9. Поради щодо підготовки та проведення навчального заняття	120
10. Як педагогу підготувати себе до викликів, пов'язаних із вивченням його досвіду	123
Поради психолога	125
Щира подяка.	128

Слово до вчителя

*Ваш мозок може все. Абсолютно все. Головне,
перекопати себе в цьому. Руки не знають, що
вони не вміють віджиматися, ноги не знають,
що вони слабкі. Це знає тільки ваш мозок.
Переконали себе в тому, що ви можете все,
ви зможете дійсно все!*

Роберт Кіосакі

ШАНОВНИЙ КОЛЕГО!

ВИ намагаєтесь проаналізувати систему своєї роботи, побачити професійні прогалини та одбутки?

ВИ маєте бажання випробувати процедуру СЕРТИФІКАЦІЇ, щоб зрозуміти, чим вона відрізняється від звичної атестації?

ВИ хочете зрозуміти, чи дійсно СЕРТИФІКАЦІЯ є незалежною та неупередженою?

ВИ прагнете випробувати власні сили, щоб зрозуміти, чи вистачить професіоналізму й досвіду пройти СЕРТИФІКАЦІЮ та отримати позитивний результат?

Упевнені, що так, бо ВИ тримаєте в руках пропонувані посібник!

Так, ця книжка і для досвідченого вчителя початкових класів, який уже вирішив пройти випробування СЕРТИФІКАЦІЄЮ та прагне швидко підготуватися до неї.

І для вчителя, який ще не прийняв остаточне рішення про участь у СЕРТИФІКАЦІЇ та має безліч питань і сумнівів щодо цього.

І звичайно, для молодого педагога, який прагне бачити орієнтири професійного розвитку й упевнено підготувати себе до позачергової атестації.

Про що цей посібник?

І досвідчені педагоги, і початківці знайдуть у посібнику відповіді на різноманітні запитання: від роз'яснень процедурних особливостей СЕРТИФІКАЦІЇ до аналізу психолого-педагогічних аспектів кожного її етапу.

Приділено увагу професійним компетентностям учителя початкової школи; питанням планування та організації освітнього процесу в НУШ; формам і методам забезпечення та підтримки навчання, виховання та розвитку учнів; принципам створення безпечного дружнього освітнього середовища тощо.

До кожного етапу СЕРТИФІКАЦІЇ складено перелік нормативних документів та навчально-методичних посібників, що регламентують діяльність учителя початкової школи й допоможуть узагальнити, систематизувати чи поновити знання з педагогіки, методики та психології.

Це обов'язкова книжка для тих, хто хоче перевірити власні сили та випробувати такий інструмент мотивації, як СЕРТИФІКАЦІЯ.

План спостереження за особливостями процесів пам'яті

Теоретичні аспекти пам'яті	Програма спостереження на уроці	Конкретні приклади
<i>Пам'ять</i> — це запам'ятовування, збереження і відтворення (упізнавання) того, що було в минулому досвіді людини. <i>Види пам'яті:</i> образна, емоційна, словесно-логічна, рухова. <i>Особливості:</i> мимовільна, довільна, довгострокова, короткочасна, послідовна. <i>Індивідуальні відмінності:</i> швидкість, точність, організованість, обсяг. <i>Умови продуктивності пам'яті:</i> мета діяльності; установка на довгострокове запам'ятовування; темп викладу нового матеріалу; організація асистивної діяльності; наочність із використанням різних аналізаторів (зорового, слухового, рухового); зв'язок із практикою; мнемотехнічні прийоми; повторення; узагальнення	1. Які види запам'ятовування використовує учень під час викладу домашнього завдання? 2. Як учитель сприяє полегшенню запам'ятовування матеріалу? 3. Які мнемотехнічні прийоми використовує вчитель під час викладу нового матеріалу? 4. Як учитель розвиває різні види пам'яті на уроці?	Механічне запам'ятовування використовується для заучування формулювань законів, понять, а значеннєве запам'ятовування — для відповіді на поставлене вчителем запитання, у процесі якого необхідно узагальнити, порівняти тощо знання з цього матеріалу Використання спорних схем, складання алгоритмів, стисле конспектування Для розвитку словесно-логічної пам'яті для запам'ятовування пропонуються поняття, терміни, схеми, формули; для розвитку емоційної пам'яті робиться акцент на виразності й почуттях школяра

План спостереження за розумовою діяльністю учнів на уроці під час формування понять

Теоретичні аспекти мислення	Програма спостереження на уроці	Конкретні приклади
<i>Мислення</i> — це процес пізнання, що полягає в абстрактному, узагальненому й опосередкованому відбитті фактів і явищ, у встановленні зв'язків і відносин між ними. <i>Функції мислення:</i> забезпечує розуміння проблеми, розв'язування задач.	1. Які поняття необхідно сформувати вчителю в учнів на конкретному уроці? 2. Як було поставлене перед учнями розумове завдання? Яке значення в розумовій діяльності має ясність завдання? Чи викликав учитель у дітей інтерес до цього завдання? Яке значення має емоційне ставлення школярів до розумової діяльності для його успішного виконання?	Чітке формування мети уроку. На дошці записані нові поняття Використання рефлексії та самоаналізу, що допомагають більш повному осмисленню матеріалу

Теоретичні аспекти мислення	Програма спостереження на уроці	Конкретні приклади
<p><i>Види мислення:</i> за формою — наочно-дієве, наочно-образне й абстрактно-логічне; за характером розв'язуваних задач — теоретичне і практичне; за ступенем розгорнення — дискурсивне та інтуїтивне; за ступенем новизни й оригінальності — творче й репродуктивне.</p> <p><i>Розумові якості:</i> аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, конкретизація, класифікація, абстрагування.</p> <p><i>Якості розуму:</i> самостійність, гнучкість, широта, глибина, критичність, швидкість.</p>	<p>3. Із чого почалася робота з оволодіння поняттям? Чи була використана наочність? Як учитель організував сприйняття школярів? Чи були під час сприйняття виокремлені істотні ознаки предметів? Як учитель працював над виокремленням істотних ознак? Які узагальнення склалися в учнів після сприйняття наочного приладдя?</p>	<p>Використання різних інтерактивних методів навчання (дискусія, «мозковий штурм», ігрове моделювання, інтерв'ю, робота в групах)</p>
	<p>4. Як учитель використав наявні в дітей уявлення і раніше сформовані поняття з тієї сфери діяльності, до якої належать поняття, що формуються на цьому уроці? Яке значення мають уявлення в процесі формування понять?</p>	<p>Постановка проблемного завдання. Учням дається можливість запропонувати свої шляхи розв'язання проблеми</p>
	<p>5. Які розумові операції допомогли учням опанувати нові поняття? Яку роль відіграють аналіз, синтез, порівняння, абстракція, узагальнення в цьому процесі? Які властивості предметів виділяли учні в процесі аналізу? Як учитель спрямовував думку учнів на виокремлення істотного? Як учні користувалися порівняннями та яке завдання ставили перед собою в процесі порівняння? Чим були спричинені утруднення під час узагальнення? Як учитель допоміг школярам абстрагуватися, відволікатися від конкретних предметів та їхніх несуттєвих ознак для узагальнення істотних властивостей цих предметів?</p>	<p>Використання питань, що містять конкретні факти для переосмислення інформації</p>
	<p>6. Яку роль у розумовій діяльності школярів відіграли питання вчителя (ставили перед дітьми завдання, спонукали до виконання потрібної розумової операції)?</p>	<p>Використання питань на уточнення інформації, а також питань із «відкритим закінченням», що допомагають глибше осмислити матеріал</p>
	<p>7. Як учитель перевіряв засвоєння учнями поняття? У чому виявлялася розумова операція конкретизації?</p>	<p>Пропонування питань, що допомагають осмислити ситуацію з різних точок зору</p>
	<p>8. Яке значення в процесі розумової діяльності учнів мало мовлення вчителя й самих учнів? Чи чітко було сформульоване вчителем завдання? Чи зрозуміли його учні? Як формулювання вчителем питання позначалося на відповідях учнів?</p>	<p>Використання прийому «активний слухач»</p>

Оцінювання результатів навчання учнів 1-4-х класів¹

Оцінювання	Це процес отримання даних про стан сформованості результатів навчання учнів, аналіз отриманих даних та формулювання на його основі суджень про об'єкт, який оцінюють
Мета оцінювання	Створення сприятливих умов для розвитку талантів і здібностей кожної дитини, формування у неї компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей та потреб, а також визначення ступеня якості освітнього процесу та шляхів підвищення його ефективності
Основні функції оцінювання	Формувальна, діагностувальна, мотиваційно-стимульовальна, розвивальна, орієнтувальна, коригувальна, прогностична, констатувальна, виховна
Пріоритетні функції оцінювання	Формувальна функція оцінювання — відстеження динаміки навчального поступу учня/учениці, визначення його/її навчальних потреб та подальше спрямування освітнього процесу на підвищення ефективності навчання з урахуванням визначених результатів навчання Діагностувальна функція оцінювання — дає можливість виявити стан набутого учнем досвіду навчальної діяльності відповідно до поставлених цілей, з'ясувати передумови стану сформованості отриманих результатів, причини виникнення утруднень, скоригувати процес навчання, відстежити динаміку формування результатів навчання та спрогнозувати їх розвиток
Об'єкт оцінювання	Об'єктом оцінювання є результати навчання і процес їх досягнення учнями — це знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, виміряти і оцінити та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів
Об'єктивні результати навчання	Це знання про предмети і явища навколишнього світу, взаємозв'язки і відношення між ними, уміння та навички оперувати знаннями, уміння застосовувати набутий досвід навчальних дій, досвід творчої діяльності, що відображено в обов'язках/очікуваних результатах навчання, визначених в освітній програмі закладу загальної середньої освіти
Особистісні надбання учня/учениці	Це активність, ініціативність; старанність, наполегливість; комунікабельність, здатність співпрацювати; самостійність, відповідальність; ціннісні ставлення, які він/вона виявляє у процесі досягнення результату навчання
Оцінка	Це показник досягнень навчально-пізнавальної діяльності учня/учениці і має допомагати учню/учениці усвідомлювати власні успіхи і шляхи подолання утруднень
Вербальна оцінка	Це оцінювальне судження про досягнення учня/учениці
Рівнева оцінка	Це оцінювальне судження про досягнення учня/учениці із визначенням рівня результату

¹ За матеріалами Наказу Міністерства освіти і науки України від 13.07.2021 р. № 813 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти»

Рекомендації щодо вираження результатів оцінювання учня/учениці	<ul style="list-style-type: none"> • Особистісні надбання у 1–4 класах — виразити вербальною оцінкою; • об'єктивні результати навчання у 1–2 класах — виразити вербальною оцінкою; • об'єктивні результати навчання у 3–4 класах — виразити або вербальною оцінкою, або рівневою оцінкою за вибором закладу загальної середньої освіти на підставі рішення його педагогічної ради
Формувальне оцінювання	<ul style="list-style-type: none"> • Розпочинають з перших днів навчання у школі і триває постійно; • спрямовують на з'ясування індивідуальних проблем в опануванні учнем програмним матеріалом та запобіганні утруднень на подальших етапах навчання; • задля цього учителю доцільно здійснювати постійне спостереження за динамікою розвитку особистісних якостей учня/учениці та рівня сформованості у нього певних навчальних дій що співвідносяться з очікуваними результатами; • справляє формуванням взвженості щодо власних можливостей та навчачок учіння; • за потреби коригує навчальний поступ учня/учениці; • доцільно здійснювати в психологічно комфортних умовах, що передбачають рівноправний діалог між учнем/ученицею та вчителем; • оцінювальну діяльність, зазвичай, розпочинають із самооцінювання учнем/ученицею власної роботи (або взаємооцінювання результатів навчання учнями) і завершують оцінюванням результату учителем
Тематичні діагностувальні роботи	<ul style="list-style-type: none"> • Проводить у межах формувального оцінювання за результатами опанування певної програмової теми/частини теми (якщо тема велика за обсягом)/кількох тем чи розділу протягом навчального року; • є засобом зворотного зв'язку стосовно опанування учнями частиною очікуваних/обов'язкових результатів навчання з метою оперативного регулювання та коригування освітнього процесу задля підвищення його ефективності.
Підсумкове оцінювання	<ul style="list-style-type: none"> • Об'єктом підсумкового оцінювання є результати навчання учня/учениці за рік; • під час підсумкового оцінювання доцільно зіставляти навчальні досягнення учнів з очікуваними результатами навчання, визначеними в освітніх програмах закладів загальної середньої освіти, з урахуванням Орієнтовної рамки оцінювання; • основою для підсумкового оцінювання результатів навчання за рік можуть бути результати виконання <i>тематичних діагностувальних робіт</i>, записи <i>оцінювальних суджень</i> про результати навчання, зафіксовані на посіях зворотного зв'язку з батьками, спостереження вчителя у процесі формувального оцінювання; • рекомендовано визначити підсумкову оцінку за рік з урахуванням динаміки досягнення того чи іншого результату навчання
Індивідуалізована діагностувальна робота	<ul style="list-style-type: none"> • Це <i>індивідуальна робота під час уроку</i> з виявленням стану сформованості тільки тих результатів, які учень хоче покращити; • може бути запропонована учителем у разі висловлення бажання учнів (їхніх батьків) покращити отримані результати